

Четверті Всеукраїнські наукові читання, присвячені пам'яті професора Миколи Павловича Ковальського

Історико-книгознавча наукова конференція в рамках чергових Всеукраїнських наукових читань, присвячених пам'яті професора Миколи Павловича Ковальського (1929–2006), відбулася 18–19 березня 2011 р. у Дніпропетровському національному університеті ім. О. Гончара (далі – ДНУ). Організатором цього заходу виступила кафедра історіографії, джерелознавства та архівознавства історичного факультету університету, яку свого часу заснував М. П. Ковальський. Саме у Дніпропетровському університеті Микола Павлович створив наукову школу з джерелознавства історії України, яку нині фахівці називають «дніпропетровською» або «школою Ковальського». Власне, його учні, численні доктори і кандидати наук, ініціюють проведення таких поважних зібрань і беруть у них найактивнішу участь. Варто відзначити, що конференція мала дещо меморіальний характер, вона була присвячена світлій пам'яті не лише Миколи Павловича Ковальського, а й Ярослава Дмитровича Ісаєвича (1936–2010), Світлани Вікторівни Абросимової (1953–2011), про яких дуже тепло згадували учасники конференції та її організатори.

Характерна особливість Четвертих читань: вони були присвячені Книзі. В інформаційному листі проблематика конференції означалася як «Книга в культурно-цивілізаційному просторі». Планувалося торкнутися (бо розкрити їх більш-менш ґрунтовно у такому форматі уявляється нереальним) таких питань: Книга: виробництво і споживання; Історіософія книги (бібліїзація/сакралізація і профанація книги); Книга в соціально-культурному вимірі; Гомоекономікус і книга; Генезис і становлення книги: цивілізаційні варіанти; Історія без книги (реконструкція «докнижкового» минулого, конструювання «безкнижкового майбутнього» і

досліди контрфактичного моделювання «книжкового» сьогодення); Книга і ремесло історика; Диференціальна і інтегральна роль книги; «Археологія знання» і книга; Біблія, Коран etc.: pro et contra Книги; Книги в епоху «смерті автора». Як бачимо, деякі теми сформульовані дещо незвично, навіть провокаційно. І це цілком слушно, адже організатори ставили собі за мету зачепити, розворушити думки і уявлення науковців, викликати дискусії.

Те, що роль книги в історії професійно обговорювали переважно історики, а не книгознавці, є доволі цікавим і знаковим. На наш погляд, це підкреслює життєздатність книгознавства і незгасаючу актуальність історико-книгознавчих досліджень. Потрібно також відзначити високий науковий рівень підготовлених доповідей, фаховість дискусій, що виникали після багатьох виступів.

На пленарному засіданні учасники читань представили такі доповіді: «Книга як чинник історії» (В. В. Ващенко, д-р іст. наук, проф., О. І. Журба, д-р іст. наук, проф., ДНУ); «Книга: семантико-функціональний образ» (А. Г. Болєбрух, д-р іст. наук, проф., ДНУ); «Книжкові пам'ятки як соціокультурне явище: визначення, критерії, проблеми» (Г. І. Ковальчук, д-р іст. наук, проф., НБУВ); «Українські стародруки у творчості М. П. Ковальського» (С. І. Світленко, д-р іст. наук, проф., В. І. Воронов, канд. іст. наук, доц., ДНУ); «Книга в родині М. П. Ковальського» (І. М. Ковальська-Павелко, канд. іст. наук, доц. ДНУ); «Повість про дві книги: Радзивілівський літопис та Київська псалтир» (О. П. Толочко, д-р іст. наук, чл.-кор. НАНУ, Ін-т історії України НАНУ); «Життя сюжетів київського "Синопису" 1674 р. в історичній літературі XVIII–XX ст.» (С. І. Маловичко, д-р іст. наук, проф., Рос. держ. аграрний ун-т МСГА);

«"Своя / чужа" книга: проблеми та перспективи боротьби з плагіатом» (І. С. Посохов, канд. іст. наук, ХНУ ім. В. Каразіна); «Академік Я. Д. Ісаєвич як дослідник книжкової культури» (А. Ю. Ясіновський, канд. іст. наук, Укр. католицький ун-т, Львів); «Археографічна підготовка до видання книг записів Литовської метрики першої половини XVI ст.: міжнародний досвід кінця XX – початку XXI ст.» (А. В. Блануца, канд. іст. наук, Ін-т історії України НАНУ) та ін. Спогадами про відомого краєзнавця, історика, джерелознавця С. В. Абросимову поділилася з присутніми В. М. Бекетова, заст. директора Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького.

Крім того, учасники Четвертих читань працювали у 2 секціях: перша – «Книга як феномен історії та книжкова культура»; друга – «Книга в історико-культурному середовищі та у праці історика». На секційних засіданнях були заслухані доповіді: «Біблія як текстотворча та державотворча модель в давньоруському інтелектуальному просторі» (Г. М. Виноградова, канд. іст. наук, ДНУ); «Бібліотека Межигірського монастиря XVII–XVIII ст.: історія та аналіз книгозбірні» (Н. О. Сінкевич, канд. іст. наук, Національний Києво-Печерський іст.-культ. заповідник, О. С. Кузьмук, канд. іст. наук, Укр. центр культурних досліджень, Київ); «Сюжетні середники на українських оправах другої половини XVI–XVIII ст.: перспективи вивчення» (О. М. Гальченко, канд. іст. наук, НБУВ); «Німецька книга у православних колегіумах України (XVIII – початку XIX ст.)» (Л. Ю. Посохова, канд. іст. наук, ХНУ); «Життя» книг в парафіяльних храмах Київської митрополії (70–80-ті рр. XVIII ст.)» (О. Б. Прокоп'юк, канд. іст. наук, Національний Києво-Печерський іст.-культ. заповідник); «Феномен книжкової культури в історіософських та історико-культурологічних конструкціях російських мислителів і вчених-гуманітаріїв другої половини XIX–XX ст.» (М. А. Руднев, канд. іст. наук, ДНУ); «Книжкова традиція як індикатор у вивченні інтелектуального рівня перехідного суспільства від традиційного до модерного» (Н. В. Венгер, д-р. іст. наук, ДНУ); «"Замітки на маргінесі"» (Н. М. Яковенко. "Вступ

до історії"» (С. І. Посохов, д-р. іст. наук., ХНУ); «Популярні видання як засіб поширення природничих знань серед народу (друга половина XIX – початок XX ст.)» (Г. К. Швидько, д-р. іст. наук, ДНУ); «Книга й читання в житті селян України наприкінці XIX – початку XX ст.» (О. В. Михайлюк, д-р іст. наук, Нац. металургійна академія України, Дніпропетровськ); «Остання книга в бібліотеці вождя» (С. М. Куделко, канд. іст. наук, ХНУ); «"Пусть будет вся эта книга о нем"» (Рукописна книга М. М. Бережкова про К. М. Бестужева-Рюміна)» (А. М. Острияко, канд. іст. наук, Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка); «"Имел счастье получить Книгу с картинками"»: Світ книжок очима полтавського гімназиста другої чверті XIX ст.» (Б. О. Галь, канд. іст. наук, Нац. гірничий ун-т, Дніпропетровськ); «Священный Текст у народному християнстві XIX – початку XX століття: читання, розуміння та тлумачення» (С. В. Савченко, канд. іст. наук, Нац. металургійна академія України, Дніпропетровськ); «Історія читання: теорія, джерела, методи (на матеріалах Харківської губернії другої половини XIX – початку XX ст.)» (С. В. Бондаренко, ХНУ); «Книжкові зібрання приватних та громадських бібліотек і лекцій Катеринославської губернії другої половини XIX – початку XX ст.» (Л. М. Лучка, канд. іст. наук, ДНУ); «Використання «книг» Литовської Метрики в суспільному житті Великого князівства Литовського наприкінці XV – середини XVI ст.» (Л. Ю. Жеребцов, канд. іст. наук, ДНУ).

Отже, як бачимо, на конференції було порушено цілий комплекс проблем, які стосуються різних аспектів історії книжкової культури. Наразі цей напрям досліджень викликає підвищений інтерес і у книгознавців, і у істориків.

Четверті Всеукраїнські наукові читання засвідчили, що наукова джерелознавча та історико-книгознавча школа професора М. П. Ковальського існує, розвивається і привертає до себе дедалі більше прихильників.

Галина Ковальчук,
д-р іст. наук, професор